

OCTOGENARUL ION VALUȚĂ – UNUL DINTRE FONDATORII INSTITUTULUI POLITEHNIC DIN CHIȘINĂU, PROFESOR UNIVERSITAR EMERIT ȘI BUN PATRIOT

Valeriu Dulgheru, dr.hab.

„Sunt mulți chemați - puțini aleși” (A. Vlahuță)

Profesorul Ion Valuță este unul dintre cei aleși. A demonstrat acest lucru pe parcursul întregii sale vieți. Profesorul Ion Valuță este o personalitate cunoscută în Basarabia. De numele lui sunt legate mai multe evenimente importante din învățământul superior din Basarabia postbelică.

Profesorul Ion Valuță *este venerat* de discipolii săi de la Tiraspol, unde și-a început cariera de profesor universitar și decan.

Este venerat de colegii de catedră de matematică superioară, pe care a fondat-o în a. 1964, reușind în scurt timp să formeze un valoros colectiv profesoral în condițiile când în Basarabia era o criză acută de cadre, în special, naționale. Este venerat de profesori ai Universității Tehnice a Moldovei (fostul Institut Politehnic din Chișinău), unde în anii 1967-1975 dl Ion Valuță a ocupat postul de prorector pentru cercetare. În această funcție a devenit un organizator eminent al activităților științifice, care erau la început de cale în nou născutul Institut Politehnic. S-a preocupat de organizarea conferințelor științifice instituționale, republicane și unionale, de editarea monografiilor, revistelor, manualelor în limba română. A organizat Departamentul de doctorantură, a stimulat activitatea catedrelor în domeniul cercetărilor științifice.

Este venerat de cei, pe care ia ajutat, îndrumat să-și pregătească și să susțină doctoratele. Pentru mulți a fost puntea de legătură cu cele mai cunoscute centre universitare din Moscova și Leningrad. *Este venerat* de o întreagă pleiadă de foști studenți politehniști, pe care i-a educat pe parcursul celor peste 45 de ani de activitate profesorală la Universitate. Este venerat de mulțimea de prieteni, care recent l-au felicitat cu ocazia împlinirii onorabilei vârste de 80 de ani. Cei care l-au cunoscut ani în urmă menționează că profesorul Ion Valuță a rămas același: întotdeauna binevoitor, amabil, cu un surâs nelipsit pe buze. Îl vezi alergând și astăzi la studenții săi din campusul Botanica – viitorii arhitecți.

Și, în sfârșit, *este venerat* de cele două fiice (gemene), care se află în Canada, de fiul aflat la

Chișinău și de cei cinci nepoți.

Ei bine, să vedem de unde vine acest onorabil profesor, care-i sunt rădăcinile? Tatăl său, pe care-l chema tot Ion Valuță, a fost unul dintre fondatorii Asociației Învățătorilor din jud. Soroca și activist de frunte în Societatea „Astra” din anii 1920-40. Făcuse studii la Seminarul Teologic din Edineț. A lucrat mulți ani profesor și director de școală. S-a stins din viață în 1983, la vârsta de 91 de ani. Fratele tatălui Vladimir Valuță (1906-1938) a fost inginer de aviație, care a murit într-o catastrofă aviatică. Numele lui este gravat pe un zid numit „Stena ȚAGI, adică Peretele Institutului Aerohidrodinamic Central”. În cartea lui N. Dunăreanu „Figuri Basarabene” (1939) se scrie despre alți doi Valuță – Marcu și Ion, ambii verișori ai tatălui profesorului Ion Valuță. Marcu Valuță a absolvit facultatea de filologie la Odesa în 1905 și a fost organizatorul Liceului „Ion Creangă” din Bălți. În 1917 a organizat cursuri de învățători pentru moldoveni. A fost mulți ani director al acestui cunoscut liceu, care a dat Basarabiei multe minți luminoase. A inițiat construcția Liceului, care și azi mai este o mândrie a orașului Bălți. A fost și director al revistei bălțene „Cuget Moldovenesc”. Fratele său mai mic, Ion Valuță, a fost jurist cu studii făcute la St.Petersburg și Odesa. În a.1917 a fost membru în „Sfatul Țării”, apoi de cinci ori deputat în parlamentul României. Astfel putem constata că într-o singură familie au fost cel puțin cinci intelectuali de prim rang.

Profesorul Ion I. Valuță a învățat doi ani la Liceul-internat din Iași. În 1944 familia lui s-a refugiat în România. În decembrie 1944 această familie (ca și multe altele din acea perioadă zbuciumată) a fost divizată: tata, mama și liceanul Ion au fost repatriați în Basarabia, iar ceilalți trei copii - Tamara, Valentin și Gheorghe s-au ascuns și au rămas în România. Cei întorși au petrecut o lună într-un lagăr de filtrare (autoritățile sovietice, care se comportau ca adevărați stăpâni într-o țară cucerită cum era România, au creat o rețea întreagă de astfel de lagăre, unde erau adunați toți basarabeni vânați în România). Norocul le-a surâs (spre deosebire de mulți alții): nu au fost duși în Siberia ci repatriați în Basarabia. După un an făcut în școala din Târnova și doi ani la cursurile pregătitoare din Chișinău tânărul Ion Valuță devine student al Facultății de Fizică și Matematică a Institutului Pedagogic din Chișinău, pe care o

absolveste în 1951. A predat fizica și matematica în școlile pedagogice din Bălți și Călărași, iar din a. 1952 – la Institutul Pedagogic din Tiraspol. A avut o carieră strălucită. De menționat că și-a croit-o el singur. Dânsul a reușit să treacă concursul și să fie înscris în doctorantură la Catedra de Algebră a prestigioasei Universități „Lomonosov” din Moscova, unde au urmat ani plini de studii, muncă asiduă prin biblioteci, asistări la prelegerile și

Prorectorul I. Valuță și cosmonautul Iu. Gagarin, 1967.

seminarele marilor savanți de valoare mondială ai acestei universități. Acolo s-a familiarizat cu multiplele activități ale vieții universitare, formându-se nu numai ca savant, ci și ca profesor excelent. În a. 1963 susține teza de doctor în matematică. În a. 1964 acceptă cu plăcere invitația primului rector al Institutului Politehnic din Chișinău Sergiu Rădăuțan de a organiza catedra de Matematică Superioară la Institutul care se afla în stadiu de formare. Astfel la 20 august 1964 dl Valuță Ion a fost transferat din postul de decan al Facultății de Fizică și Matematică a Institutului Pedagogic din Tiraspol în cel de șef al Catedrei de

Problemele principale, cu care se preocupa Dl Ion Valuță, erau admiterea la studii, promovarea tineretului de la țară în Institutul Politehnic din Chișinău, a cadrelor naționale în doctorantură, completarea și consolidarea corpului profesoral, construirea localurilor de studii, traducerea manualelor în limba română (moldovenească cum se numea atunci). Dl profesor Ion Valuță a fost poate cel mai apropiat colaborator al rectorului fondator - Sergiu Rădăuțan.

Dl Ion Valuță s-a manifestat plinar și în plan științifico-didactic: a publicat peste 100 de articole științifice, metodice, monografii și manuale. Printre ele se evidențiază culegerea „*Elemente de istorie a matematicii și matematica în Republica Moldova*”, care este o superbă „*Istorie a Matematicii*” - carte de cultură generală, care merită să ajungă la studenți, elevi și profesorii din licee.

În final, aș menționa faptul că, în pofida tuturor vicisitudinilor istorice, această frântură de

Matematică a Institutului Politehnic din Chișinău. În scurt timp profesorul Ion Valuță a format un valoros colectiv de profesori. De menționat faptul că la propunerea rectorului Sergiu Rădăuțan la 5 octombrie 1964 profesorul Ion Valuță a fost ales secretar al comitetului de partid al Institutului, post, care se considera al doilea (după rector) în ierarhia de conducere. Ulterior, în a. 1967 a fost numit prorector pentru munca științifică. Persoană deschisă, comunicabilă, profesorul Ion Valuță a știut să coopereze cu cei mai diverși colaboratori, să dezamorseze conflictele care apăreau între diferite persoane, reușind să-i încadreze în opera de făurire a Politehnicii. În același timp, a știut cum să-i țină la distanță pe comuniștii agresivi, doritori de a se amesteca în activitatea rectoratului. În ambele aceste posturi importante Dl Ion Valuță a fost implicat până peste cap în tot felul de activități legate de punerea pe picioare a unei instituții de învățământ superior deosebit de importante pentru Republica Moldova: de la construcția blocurilor de învățământ (în primăvara anului 1966 a reușit să-l convingă pe atotputernicul de atunci I. I. Bodiul ca Institutul Politehnic să obțină terenul de 34 hectare pentru campusul din s. Râșcani) până la scoaterea din anonimat a Institutului pe plan unional. Universitatea Tehnică a Moldovei a fost vizitată de personalități de vază. Astfel în a. 1967 Institutul Politehnic este vizitat de primul cosmonaut din lume Iurij Gagarin, iar în a. 1973 – de doi mari fizicieni sovietici, laureați ai Premiului Nobel în domeniul Fizicii Nikolai Ghenadievici Basov și Aleksandr Prohorov.

Prorectorul Ion Valuță (în picioare) și laureații Premiului Nobel Nikolai Basov și Aleksandr Prohorov (în mijlocul lor – rectorul Sergiu Rădăuțan). 1973.

neam din Basarabia a supraviețuit tocmai prin personalitățile, cărora le-a dat naștere. Familia Valuță, care a dat românilor basarabeni cel puțin 5 personalități de prim rang, este una din puținele familii de intelectuali basarabeni de valoare.